

ΣΕΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ Β΄ ΜΕΡΟΣ: Από την περίοδο της Εικονομαχίας (7^{ος}) ως τον 10^ο αιώνα

Γενικό Λύκειο Ρίου

Σεισμοί και Εικονομαχία : 7^{ος} - 9^{ος} αιώνας

Το 740 ο αυτοκράτορας Λέων Γ΄ ο Ισαυρός μπορεί να απέκρουσε τη δεύτερη πολιορκία της Κωνσταντινούπολης από τους Αραβες, να κατέβασε τις εικόνες από τις εκκλησίες και τα μοναστήρια, όμως δεν απέκρουσε το χτύπημα του Εγκέλαδου. Σεισμός 7,4 Ρίχτερ δόνησε την Πύλη και προκάλεσε τον θάνατο περισσότερων από 1.000 ανθρώπων. Έχει καταγραφεί ότι, γκρεμίστηκε μέρος των τειχών της πόλης, έπεσε ο ανδριάντας του Μεγάλου Θεοδοσίου και πολλές εκκλησίες υπέστησαν ζημιές σοβαρές. Μάλιστα λέγεται ότι ο σεισμός τότε είχε γίνει αισθητός σε περιοχές της παλαιάς Ελλάδας, όπως η Θεσσαλία! Οι κάτοικοι της Πόλης διέμεναν επί πολύ σε καλύβες στην ύπαιθρο, φοβούμενοι νέο μεγάλο σεισμό.

Σεισμός εξαιτίας η βασιλεύουσα κατεδονείτο και πας οίκος εκλονείτο και πάσα καρδία του φόβου κατεσείετο ... εν ημέραις ... τεσσαράκοντα

• Για 125 περίπου χρόνια επικράτησε σχετική ηρεμία στην Κωνσταντινούπολη. Έγιναν όμως, τεσσάρων σχετικά μεγάλων σεισμοί. Στις 9 Φεβρουαρίου 790, τον Μάιο του 796, το 814 και το 860. Για τον τελευταίο αυτό σεισμό γράφει ο Νικήτας ο Παφλαγόνη:

«Σεισμός εξαιτίας η βασιλεύουσα κατεδονείτο και πας οίκος εκλονείτο και πάσα καρδία του φόβου κατεσείετο ... εν ημέραις ... τεσσαράκοντα».

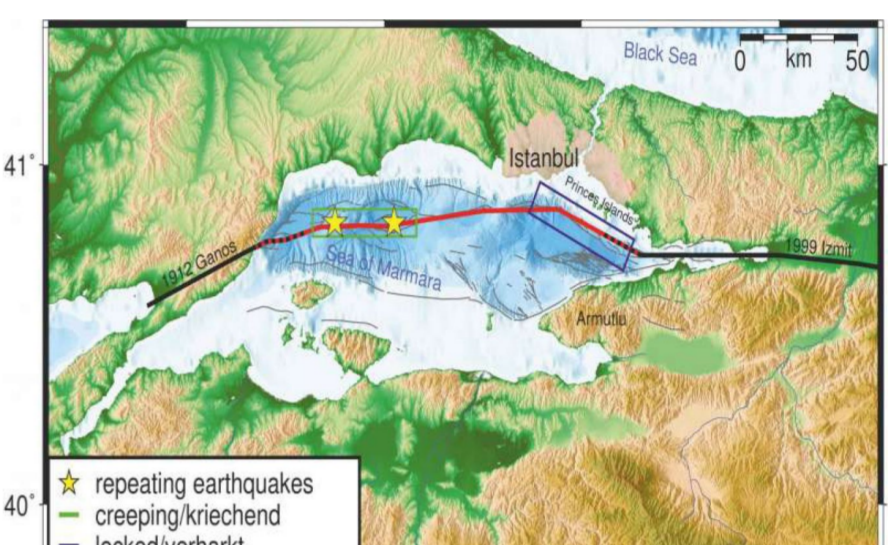
• Ωστόσο, το 865 όπως γράφει ο Κεδρηνός, έγιναν «φρικωδέστατοι σεισμοί», ο μεγαλύτερος από τους οποίους, σημειώθηκε τη μέρα της Αναλήψεως. Είχε μέγεθος 6,8 R και ένταση VIII (8) βαθμούς. Έπεσαν ναοί, σπίτια και μέρος του τείχους ενώ εξοφανίστηκαν ποτάμια και πηγάς.

• Στις 9 Ιανουαρίου 869, ο Νικήτας ο Παφλαγόνη αναφέρει ότι έγινε ένας ακόμα «φρικωδέστατος σεισμός» (μέγεθος 6,6 R, ένταση VIII βαθμού). Πολλοί άνθρωποι και ζώα σκοτώθηκαν, εκκλησίες, φορεία και σπίτια γκρεμίστηκαν. Σύμφωνα με τον Ε. Αντωνιάδη, ο ναός της Αγίας Σοφίας ρηγματώθηκε σε πολλά μέρη.

ΤΙ ΠΙΣΤΕΥΑΝ ΟΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΕΙΣΜΟΥΣ

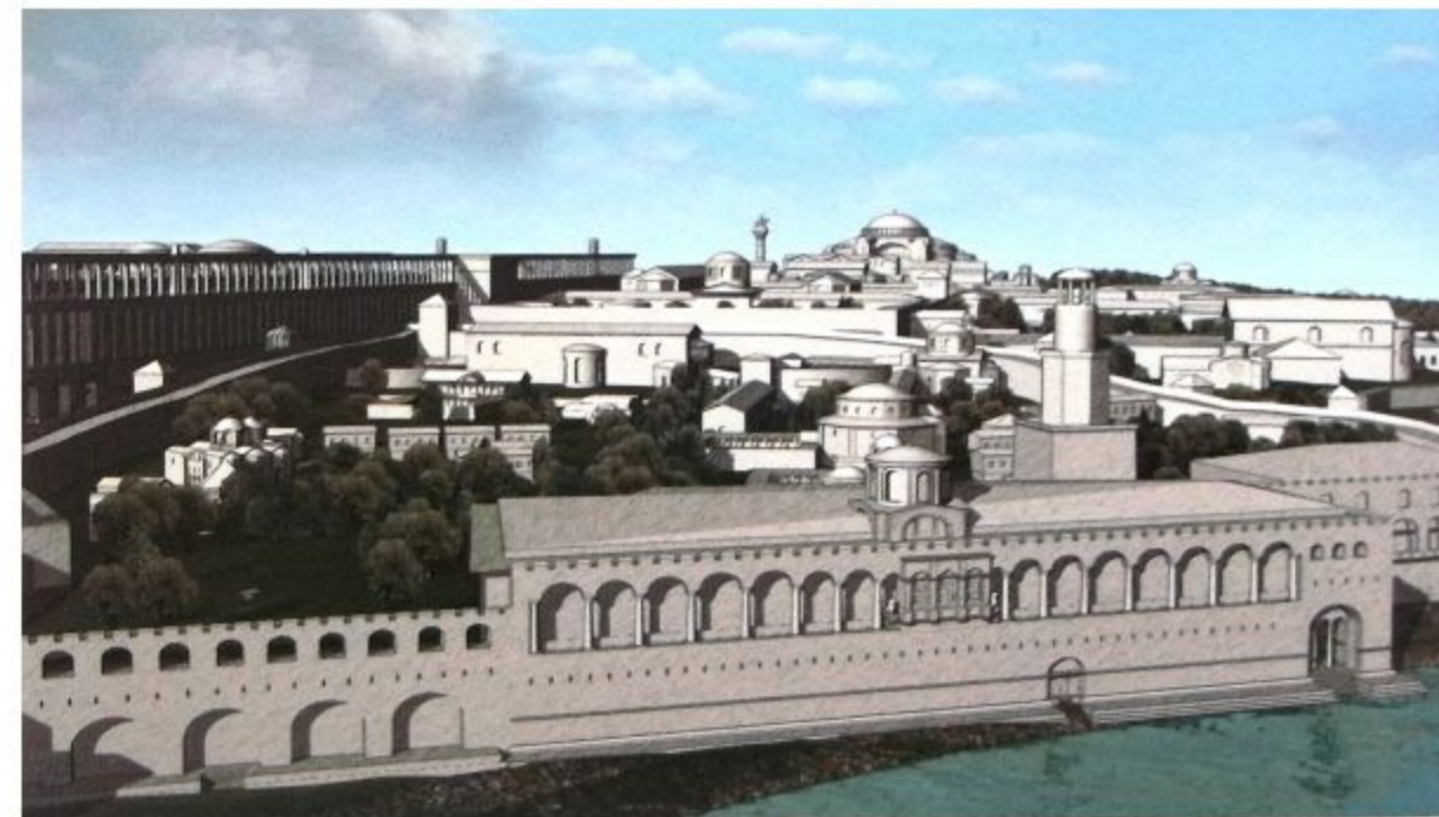
- Οι άνθρωποι κατά την περίοδο αυτή, απέδιδαν τους σεισμούς στα ίδια αίτια που τους απέδιδαν και οι αρχαίοι Έλληνες (σε ατμούς που βρίσκονται υπό πίεση μέσα στη γη, κλπ).
- Ο ιστορικός του Βυζαντίου **Αγαθίας** (536-582 μ.Χ.) διατύπωσε την άποψη ότι η γη έχει φλέβες που είναι πλατείες στο εσωτερικό της και στενεύουν προς την επιφάνεια της γης. Έλεγε ότι πολλές άνεμοι βγαίνει προς τα έξω από τις φλέβες αυτές και ταραξεί μόνο τους τόπους που βρίσκονται κοντά στις φλέβες και όχι όλη την γη.
- Ο **Λέων Διάκονος** (950-993 μ.Χ.), περιγράφοντας τον σεισμό που έγινε στις 7 Σεπτεμβρίου 968 στην Κλαυδιούπολη (Ν. Τουρκία, απέναντι από την Κύπρο), εκθέτει τις επικρατούσες στην αρχαιότητα θεωρίες για τη γένεση των σεισμών αλλά γράφει ότι αυτός πιστεύει ότι το αίτιο των σεισμών είναι η θεϊκή δύναμη για να τιμωρήσει τους ανθρώπους για τις φαύλες πράξεις τους.

Ο σεισμός του 740

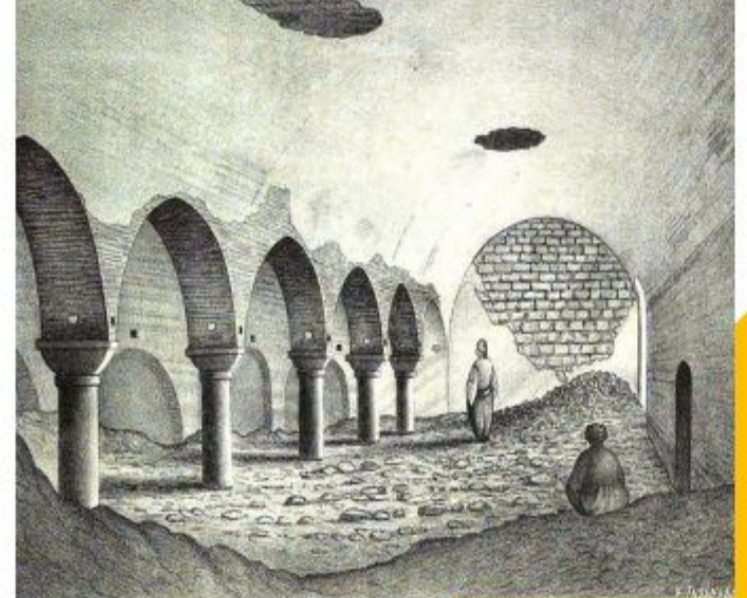
- Σύμφωνα με το Θεοφάνη, το έτος 6232 από κτίσεως κόσμου συνέβη ένας φοβερός σεισμός, «καί τῆ αὐτῆ ἔτι σεισμός γέγονε μέγας καί φοβερός ἐν Κωνσταντινουπόλει μηνί Ὀκτωβρίῳ κς', ἡνδεκτιώνος θ', ἡμέρα δ', ὄρα η', καί ἐπιτόθησαν ἐκκλησίαι καί μοναστήρια, λῶος τε πόλις τέθηκεν». Από το σεισμό έπεσε ο ανδριάντας του Μεγάλου Κωνσταντίνου (324-337) που είχε στηθεί πάνω από την Πύλη του Αττάλου, καθώς και ο ανδριάντας του ίδιου του Αττάλου και η στήλη του Αρκαδίου (395-408) που υψωνόταν πάνω στον κίονα του Σπυρόλοφου, ενώ καταστράφηκε ακόμη ο ανδριάντας του Μεγάλου Θεοδοσίου (379-395) που υπήρχε πάνω από τη Χρυσή Πύλη.
- Γράφει σχετικά ο **Άγιος Νικόδημος** στον Συναξαριστή: «Κατά τον εικοστόν τέτατον χρόνον της βασιλείας Λέοντος του Ισαύρου, ἦτοι ἐν ἔτι ἡμ' [740], ἡνδεκτιώνος ἀνάτης, ἐν τῆ εικοστῆ ἔκτῃ ταύτῃ ἡμέρᾳ του Ὀκτωβρίου, ἔγινε τῶσον μέγας καί φοβερός σεισμός ἐς τὴν Κωνσταντινουπόλιν, ὥστε οὐδὸν, ὅλα τα ἀνόητα καί τα οὐραϊάτα ἀπὸ τα ἄλλα οὐσῆτια, κατοκμηνίσθησαν. Καί πολλοί ἄνθρωποι κατασάκοθεντες, ἐθανατώθησαν. Διὰ τοῦτο καί κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην του Μεγαλόμάρτυρος Δημητρίου, κάμνονεν τὴν ἐνθιμῶν τῆς φοβερῆς σκηνῆς ἀκαίῃς του σεισμοῦ, πηγαίνοντες με λιτανείαν εἰς τον ἐν Βλαχέρναις Ναόν της Πανάγου καί Ἁγίας ἐνδόξου Λεοπατρῆς ἡμῶν Θεοτόκου καί Λεοπαρθένου Μαρίας. Καί τελούεν ἄσκι τὴν θέσιν καί ἱερὴν Λειτουργίαν. Με τας πρεσβείας της οποίας Θεοτόκος, ἄμποτε να λυτρωθῶμεν ἀπὸ κάθε ἀπειλήν καί φοβηρομένων θεϊκῶν, καί να τίμωμεν της ἀπολαύσεως των αἰωνίων αγαθῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ του Κυρίου ἡμῶν, ἐν ᾧ ὄζει καί το κράτος, εἰς τους αἰῶνας, των αἰώνων. Ἀμήν».

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ ΤΟ ΜΕΓΑ ΠΑΛΑΤΙΟΝ

Ο τρομερός σεισμός του 986

Στις 26 Οκτωβρίου του 986, ισχυρότατος σεισμός μεγέθους 7,5 ρίχτερ έπληξε την Κωνσταντινούπολη. Υπάρχουν καταγεγραμμένες πληροφορίες γι' αυτό χρονιγράφος, όπως ο **Λέων ο Διάκονος**, ο **Μιχαήλ Γλαυκάς** και **Γεώργιος Κεδρηνός**. Σπάνια κατέρρευσαν και καταπλακώθηκαν τους ενοίκους τους. Πολλά χωριά γύρω από την Πύλη καταστράφηκαν. Δημιουργήθηκε μάλιστα τσουνάμι που σκότωσε έναν στυλιτή μοναχό. Ο **κεντρικός τρούλος** και ο **δυτικός θόλος της Αγίας Σοφίας έπαθαν μεγάλες ζημιές**. Κατέπεσε ο μεγάλος τρούλος του ναού της Υπεραγίας Θεοτόκου ἐν τῷ Σίγματι.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΣΕΙΣΜΩΝ ΩΣ ΘΕΙΚΟ ΣΗΜΑΔΙ

Ο αυτοκράτορας Λέων Γ΄ (726-741), ιδρυτής της δυναστείας των Ισαυρών και πρώτος εικονομάχος αυτοκράτορας, ερμήνευσε σύμφωνα με το πνεύμα της εποχής του έναν ισχυρό σεισμό ως ένδειξη θεϊκής δυσαρέσκειας για την λατρεία των εικόνων.

Για τον εξουμνισμό του Θεού και την εξαγορά κατά κάποιον τρόπο των αμαρτιών που θεωρούσαν **αίτια της θεϊκής οργής** που εκφραζόταν με τους σεισμούς, οι Βυζαντινοί **τελούσαν λειτουργίες και λιτανείες και πολύ συχνά ζητούσαν την μεσολάβηση τοπικών αγίων και ιερών προσώπων**. Μερικές φορές χρησιμοποιούσαν **λείψανα αγίων** ως φυλαχτό για προστασία από σεισμούς.

Για να μην ξεχαστεί ποτέ η δύναμη της θεϊκής οργής, καθιερώθηκε, ως ένα είδος συνεχούς προειδοποίησης και απειλής, **ειδική μνημόσυνη δέηση στις επετείους καταστροφικών σεισμών τόσο στην Κωνσταντινούπολη όσο και στην Αλεξάνδρεια**.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πρωτογενής Βιβλιογραφία

1. *Chronicon Paschale*, ed. L. Dindorf, vol. 1-2 (Bonn, 1832)
2. *Georgius Cedrenus*, ed. Bekker, vol. 1-2 (Bonn, 1838)
3. *Michael Glycas*, ed. Bekker (Bonn, 1836)
4. *Theophanes Confessor*, ed. Classen, vol. 1 (Bonn, 1839)
5. Thurn, *Ioannis Malalae Chronographia*, Corpus Fontium Historiae Byzantinae – Series Berolinensis, Berlin 2000, vol. 35

Δευτερογενής Βιβλιογραφία

1. *Downey, G.*, «Earthquakes At Constantinople And Vicinity, A. D. 342-1454», *Speculum* 30 (1955), p. 596-600
2. *Grumel, V.*, *La Chronologie, Traité D'études Byzantines I* (Paris 1958), p. 476-481.
3. *Maas, G.*, «Das Erdbeben Von Konstantinopel 1894», *Himmel Und Erde* 7 (1895), p. 409-426, 458-467.
4. *Wirth, P.*, «Zur "Byzantinischen" Erdbebenliste», *Byzantinische Forschungen I* (1966) [= Polychordia. Festschrift Franz Dölger Zum 75. Geburtstag], p. 393-399.

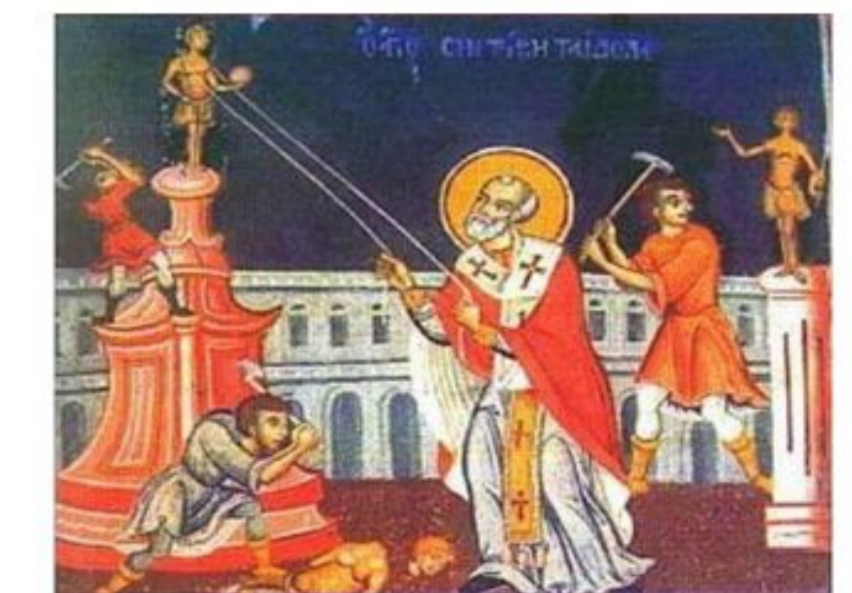
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Στο Βυζάντιο δέσποζε η θεοκρατική αντίληψη για τα αίτια γένεσης των σεισμών. Η ανατολική εκκλησία διάταξε συχνά να γίνονται γιορτές, νηστείες και λιτανείες στην Κωνσταντινούπολη και σε άλλα μέρη της Βυζαντινής αυτοκρατορίας για την προστασία από τις σεισμικές δονήσεις. Μερικές φορές χρησιμοποιούσαν λείψανα αγίων για προστασία από τους σεισμούς.
- Στα βιβλικά και πατερικά κείμενα της περιόδου, οι σεισμοί παρουσιάζονταν ως τιμωρία των ανθρώπων για τις αμαρτίες που έχουν διαπράξει, ενώ παράλληλα αποτελούσαν και μέσο για τη συνέπηση τους. Ο Θεός εκφοβίζει την οργή του για την παράβαση των ηθικών και των θρησκευτικών κανόνων. Ωστόσο σκοπός του δεν είναι η τιμωρία και η καταστροφή των πιστών, αλλά η προειδοποίηση, προκειμένου να οδηγηθούν στη μετάνοια και να ζητήσουν συγχώρηση για τις αμαρτίες τους.
- Οι περιγραφές των σεισμών που διαθέτουμε για όλη σχεδόν την περίοδο αυτή βρίσκονται σε κείμενα βυζαντινών κυρίως ιστορικών και μόνο για μερικούς σεισμούς προς το τέλος αυτής της περιόδου οφείλονται σε "ενηθμισείς" (σημειώσεις καλόγηρων στα περιθώρια ιερών βιβλίων) και σε περιηγητές της εποχής.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Οι Χριστιανοί έβλεπαν τους σεισμούς ως σημάδι της παρουσίας του Θεού πάνω στους νόμους της φύσης, η οποία αποτελούσε όργανο στα χέρια Του για να εκφράζει τη θέληση του.
- Οι πληροφορίες που συναντάμε στις πηγές σχετικά με τους σεισμούς περιορίζονται συνήθως στο χρόνο και τον τόπο του φαινομένου, λίγες είναι οι περιπτώσεις που αναφέρονται στις καταστροφές που προκλήθηκαν από αυτό, καθώς και στον αριθμό των θυμάτων, ενώ σπανιότερη είναι η καταγραφή των αντιδράσεων του πληθυσμού. Εφόσον λοιπόν δεν παρέχονται από τις γραπτές πηγές επαρκείς πληροφορίες τόσο για τους ίδιους τους σεισμούς όσο και για τις συνέπειές τους δεν είμαστε σε θέση να εξαγάγουμε ασφαλή συμπεράσματα για την επίδραση που είχαν στους διάφορους τομείς της κάθε κοινωνίας.
- Εάν μετρούσαμε τους σεισμούς ανά περιόδους διακυβέρνησης ορισμένων αυτοκρατόρων, οι περισσότεροι σεισμοί σημειώθηκαν επί διακυβέρνησης του Ιουστινιανού Α΄ (527-565) συνολικά δέκα.

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΓΕΛ ΡΙΟΥ 01/04/2023

Μαθητές/τριες Β΄ Λυκείου του Προγράμματος Αγωγής Υγείας
«Με οδηγό την ιστορική μνήμη μαθαίνω και δημιουργώ
ακολουθώντας τα προσφυγικά μονοπάτια»

Υπεύθυνοι καθηγητές:
Φύτρου Χριστοφόρα

